

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТУ

У державній Національній програмі "Освіта" зазначено, що розбудова системи освіти, її докорінне реформування мають стати основою відтворення інтелектуального, духовного потенціалу народу, виходу вітчизняної науки, техніки, культури на світовий рівень.

Розвиток сучасного суспільства, зростання соціальної ролі особистості та інтелектуалізація її праці вимагають від освітніх закладів України забезпечення якісно нового рівня навчально-виховного процесу.

Утвердження нової парадигми освіти зумовлює необхідність створення засобів навчання нового покоління, що пояснюється низкою взаємопов'язаних причин. Насамперед новими напрямками реформування шкільної освіти та змінами в навчальних планах і програмах. Тому реформування, удосконалення та оновлення освіти є актуальною проблемою на сьогодні.

Мета статті: проаналізувати педагогічні технології та окреслити напрями впровадження технологій виховання та навчання дітей гірського регіону.

Розглядаючи інноваційні процеси в системі освіти, слід зазначити, що сучасні трактовки поняття "інновація в освіті" досить суперечливі. Часто інновації в освіті пов'язують з розробкою і втіленням нових засобів, методів і технологій виховання і навчання. На думку А.Бойка, інноваційна педагогічна технологія найчастіше виникає на основі нової наукової ідеї чи інноваційної думки, виведеної з досвіду. "Передовий педагогічний досвід" може також ототожнюватися чи виводитися в поняття "інноваційна технологія".

Якщо тлумачити педагогічне нововведення як процес запровадження новації в навчально-виховну практику, то педагогічна інновація – це процес виникнення, розвитку і широкого впровадження в освітню галузь педагогічних новацій і нововведень. За В.Паламарчуком, "педагогічні інновації – це результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних рішень різних педагогічних проблем" [3].

Сутність і походження педагогічних інновацій у своїх працях аналізували В.Кремень, У.Ангеловський, І.Підласий, І.Зяюн, О.Киричук, О.Савченко, В. Паламарчук, І.Срмакова, О.Козлова та ін. За Л. Даниленко, "інновація" – це нововведення в освітньому процесі (мета, зміст, принципи, структура, форми, методи, засоби, технології навчання, виховання, управління), ядром якого є нова освітня ідея, шляхом реалізації – експериментальна діяльність, носієм – творча особистість. Педагогічні інновації реалізуються в контексті загального інноваційного процесу та державної освітньої політики України [4].

Усе це дозволяє стверджувати, що в педагогіці виокремлюється нова наукова галузь – освітня інноватика, яка має свій предмет дослідження (інновації), об'єкт (інноваційна діяльність учасників цього процесу), підпорядковується власним законам перебігу.

Питаннями перебігу інноваційних процесів у галузі освіти присвячена достатня кількість публікацій українських (Л.Вашенко, Л.Даниленко, І.Дичківської, О.Козлова, Г.Сиротенко, В.Паламарчук, І.Підласий та ін.) та російських науковців (Б.Гершунський, С.Лазарєв, Н.Юсуфбекова та ін.).

Інновація освіти – цілеспрямований процес часткових змін, що ведуть до модифікації мети, змісту, методів, форм навчання й виховання, адаптації процесу навчання до нових вимог.

Стрижем інноваційних процесів в освіті є впровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику, вивчення, узагальнення та поширення передового досвіду.

Аналіз великої кількості інноваційних проєктів за критерієм відповідності рівневі розробленості ідей, що пропонуються в педагогічній науці, а також використання в педагогічній практиці дозволив віднести до загальних педагогічних інновацій:

1. Не нову, але постійно актуальну ідею практичної оптимізації навчально-виховного процесу в усьому комплексі її завдань, що ще далеко не вичерпала себе, незважаючи на тривалі пошуки в цьому напрямі.

2. Гуманістичну педагогіку в усій сукупності її теоретичних положень і практичних технологій.

3. Основані на наукових ідеях підходи до організації і управління педагогічними процесами.

4. Технології, що ґрунтуються на застосуванні нових ідей і засобів інформатизації, масової комунікації.

Отже, головними напрямками інноваційних перетворень у педагогічній системі будуть: педагогічна система в цілому; навчальні заклади; педагогічна теорія; вчитель; учні; педагогічна технологія; зміст; форми, методи, засоби; управління; мета і результат. За глибиною перетворень у цих підсистемах можна судити про суттєвість, якість і доцільність нововведень [3].

Провідний принцип діяльності навчальних закладів нового типу – пошук, навчання і виховання учнів, здатних самостійно діяти і приймати рішення у динамічних, нестандартних умовах. Суспільна потреба в навчальних закладах нового типу вимагає особливої уваги до інноваційних процесів, до того, що сприяє виникненню і поширенню педагогічних новацій. Нове в педагогіці – це не лише ідеї, методи, технології, які ще не використовувались, а й комплекс елементів, що несуть у собі прогресивні засади, дають змогу ефективно виконувати завдання розвитку особистості.

Серед інновацій найбільший інтерес викликають ті, що відображають регіональні особливості освіти Прикарпаття. На сьогоднішній час вони є різними за масштабами перетворень і достатньо широко представлені в педагогічній пресі.

На даний час на Прикарпатті функціонує 600 шкіл у сільській місцевості, що становить 79% від загальної кількості шкіл області, з них 270 – у віддалених гірських районах. Тому в інноваційних процесах, які відбуваються у сільській школі з одного боку простежується необхідність створення навчально-виховного середовища, яке б забезпечувало цілісний розвиток особистості школяра, а з іншого – максимально відображаються специфічні умови функціонування самого навчального закладу, його зв'язки з навколишнім середовищем, способом життя, етнокультурними традиціями, цінностями тощо. Тому так важливо в динамічному процесі інноваційних змін зберегти ту особливу місію сільської школи, яку вона завжди відігравала в соціокультурному, духовному житті українського суспільства. Можливо, найважливіша її особливість у тому, що первинне самовираження сільського школяра відбувається через етнокультурну, організаційну зв'язок з якою допомагає акумулювати народні традиції, передавати їх наступним поколінням.

Зважаючи на динамічний характер інноваційних змін у суспільному житті, важливого значення набуває здатність особистості адаптуватися і взаємодіяти в умовах найближчого соціального оточення. В умовах сільської місцевості, коли соціальне оточення є максимально обмеженим, бажана модель поведінки органічно засвоюються через взаємодію з найближчим родинним оточенням. У зв'язку з цим вікові, індивідуальні особливості особистості дитини, сформовані під впливом соціального середовища (етнічної групи людей), виступають на чільне місце в дослідженнях сучасних психологів. Варто зауважити, що люди по-різному розвиваються в різних соціальних контекстах. За даними досліджень, у дошкільників, які проживають у сільській місцевості, найменш розвинутою є інтерактивна сфера (сфера міжособистісної взаємодії) внаслідок труднощів, що пов'язані з виділенням і утриманням у свідомості позицій партнера по взаємодії. Розуміло, що ця особливість необхідно враховувати в організації навчальної діяльності сільських школярів.

Як зауважує О.Савченко, розробка моделей розвитку сучасної сільської школи здійснюється в особливих умовах. З одного боку це сучасна нормативно-правова база, в якій відображено загальні тенденції розвитку освіти. З іншого - інноваційний поштовх, рух, ініційований знизу, який можна розглядати як вияв суперечності між метою освіти в сучасному суспільстві та неспроможністю її реалізації традиційними методами й управлінськими підходами. Серед негативних тенденцій, найбільш помітних за останнє десятиліття, науковець однією з перших виділяє наступну: "У розвитку школи не відчувалося опори на досягнення дошкільного дитинства, оскільки дошкільня перебувало в глибокій кризі" [5, с.4], а також наголошує на невідповідності потребам сільського населення наявного медичного, соціально-психологічного супроводу в ЗНЗ. Ці та інші проблеми вдалося частково простежити в процесі реалізації проєкту "Створення соціально-педагогічних умов для виховання дітей дошкільного віку в сільській місцевості" в Івано-Франківській та Закарпатській областях (регіональні координатори проєкту О.Д. Барабаш, Н.М. Бабії).

За результатами дослідження, що проводилося ЮНІСЕФ (Проєкт "Цвіт Карпат"), 93% батьків, які мають дітей дошкільного віку висловили потребу у власному навчанні з питань догляду за дітьми та забезпечення їхнього розвитку; 73% батьків відчувають себе психологічно невідповідними для того, щоб забезпечити оптимальний розвиток дітей і відчувають брак досвіду для виконання цих завдань. Відсутні будь-які інформаційні центри, де батьки могли б отримати відповідні знання та розвинути свої навички.

На сьогодні, лише 6% батьків мають доступ до батьківських навчальних програм, 21% дітей, які живуть у сільській місцевості, мають доступ до освітніх дошкільних програм (перебування у ДНЗ, ДНЗ з короткотривалим перебуванням, сезонні ДНЗ тощо). Аналіз умов виховання і розвитку дітей дошкільного віку засвідчує, що значна кількість батьків обирають авторитарні методи виховання, а не індивідуальні підходи до виховання і навчання своїх дітей. В результаті процес розвитку дітей відбувається спонтанно і, здебільшого, відображає особисті переконання батьків та їхній досвід. Разом з тим у гірських селах зберігаються наступні традиції родинного виховання:

- догляд та виховання дітей до 6 років у сім'ї, переважно здійснюється мамами;
- за відсутності батьків (закордоном на заробітках) догляд за дітьми дошкільного віку здійснюють бабусі, або одна мати/бабуся;
- старші діти доглядають за молодшими.

Традиційними залишаються й засоби отримання інформації, це – радіо, газети, журнали, телебачення. Основним джерелом знань залишається життєвий досвід старшого покоління. У деяких батьків зберігається установка на те, що: "Головне, у вихованні дитини дошкільного віку, щоб вона була доглянутою, здоровою, а все інше – буде само собою".

Разом з тим частина молодих батьків намагається приділяти увагу не тільки догляду, а й мовленнєвому, естетичному, соціальному розвитку дітей.

Якщо брати до уваги, що готовність до педагогічної діяльності складається з різних компонентів (стимулюючо-мотиваційний, гностично-інформаційний, змістово-процесуальний, аналітико-коригуючий), можна зробити висновок про те, що в батьків при збереженні високого рівня мотивації недостатньо сформованими є складові, які забезпечуються доступом до повнішої інформації, набуттям практичного досвіду, вмінням здійснювати рефлексивну оцінку різних педагогічних ситуацій.

Серед завдань проекту – створення альтернативних дошкільним навчальним закладам моделей надання освітніх послуг, а саме: консультаційних центрів, сімейного дитячого садка, які б надавали якісні освітні, медичні та соціальні послуги для дітей та їхніх родин у сільській місцевості й сприяли б поширенню такого досвіду в Україні.

На даний час зrealізована частина проекту "Забезпечення раннього розвитку дітей у сільській місцевості шляхом навчання батьків" партнером якого виступили Всеукраїнський фонд "Крок за кроком". Основна мета проекту полягала в тому, щоб забезпечити розвиток дітей молодшого дошкільного віку у сільській місцевості шляхом створення моделей консультаційних центрів для батьків. Завдання проекту:

- Розвинути психолого-педагогічну компетентність батьків, освітян, медичних працівників шляхом спеціально організованого навчання.
- Забезпечити доступ до інформаційних та консультаційних послуг з питань раннього розвитку дітей.
- Поліпшити базові освітні послуги та послуги з догляду за дітьми.
- Сприяти створенню батьківських груп самопідтримки та використання методів навчання "рівний-рівному".
- Сприяти розвитку громад.

У межах цього проекту було проведено 3 навчальних семінари для координаторів консультаційних центрів. Адаптовано й підготовлено до друку матеріали (10 брошур для батьків), які стосуються різних аспектів догляду, виховання та навчання дітей дошкільного віку. Центри добре оснащені дитячою літературою, розвивальними іграми, іграшками, сучасною комп'ютерною технікою.

Цілі навчальних програм, які були використані в роботі з дорослими полягали в тому, щоб допомогти батькам краще зрозуміти, що вони вже виконують добре, надати їм інформацію про особливості розвитку дітей, розвинути практичні навички батьків щодо навчання, виховання і розвитку дошкільників, сприяти ефективному спілкуванню між батьками та дітьми, сприяти налагодженню партнерських стосунків між батьками, педагогами та медиками.

Учасники проекту мали можливість скористатися й напрацюваннями українських науковців, зокрема, – це Програма розвитку та виховання дитини раннього віку "Зернятко" з методичними рекомендаціями, та вперше розробленими стандартами щодо розвитку дітей за основними змістовими лініями.

За час реалізації проекту було проведено 159 консультацій для батьків. Послугами центрів скористалося 312 батьків, що в різних селах становить від 57 до 90% від загальної кількості насамперед, матерів.

Висновки. Отже, педагогічно обґрунтоване впровадження технологій виховання та навчання в поєднанні з традиційними вирішують низку проблем, що існують у всіх регіонах, і зокрема в Прикарпатті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С. Мальований Ю. Інтегроване навчання. За і проти / С. Гончаренко, Ю. Мальований // Освіта. – 1994. – №15-16/1 бюлетень/. – С.5.
2. Дидактика средней школы. Некоторые проблемы современной дидактики / [под ред. М.А. Данилова и М.Н. Скаткина]. – М.: Просвещение, 1975. – 303 с.
3. Паламарчук В.Ф. Інноваційні процеси в педагогіці / В.Ф. Паламарчук // Першооснови педагогічної інноватики. – Т.2. – К.: Освіта України, 2005. – С.59.
4. Поставкіна А. Педагогічні інновації та їх обговорення на шпальтах часопису "Рідна школа" / А. Поставкіна. – №1. – 2002. – С.13-14.
5. Савченко О. Моделювання розвитку сільської школи: досвід Всеукраїнського фестивалю-конкурсу / Савченко О. // Рідна школа – 2007. – № 2. – С. 3-6.

Подано до редакції 17.05.10

РЕЗЮМЕ

Стаття присвячена проблемі впровадження освітніх технологій у навчально-виховний процес. Проаналізовані діючі навчальні проекти в умовах гірської місцевості.

Ключові слова: інноваційні технології, освітні технології, педагогічні інновації.

Н.И. Луцан

ВНЕДРЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБРАЗОВАНИЕ

РЕЗЮМЕ

Статья посвящена проблеме внедрения образовательных технологий в учебно-воспитательный процесс. Проанализированы действующие учебные проекты в условиях горной местности.

Ключевые слова: инновационные технологии, образовательные технологии, педагогические инновации.

N.I. Lutsan

INTRODUCING INNOVATIVE TECHNOLOGIES INTO EDUCATION

SUMMARY

The article analyzes the issues of introducing educational technologies into educational process, analyzing current training projects in mountainous area.

Keywords: innovative technologies, educational technologies, pedagogical innovations.